

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

DEKRETAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRIIMTO LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽMONIŲ UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ PROFILAKTIKOS IR KONTROLĖS ĮSTATYMO NR. I-1553 18 IR 40 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-588 GRAŽINIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI PAKARTOTINAI SVARSTYTI

2021 m. lapkričio 3 d. Nr. 1K-756
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 71 straipsnio pirmąja dalimi,

1 straipsnis.

G r a ž i n u Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo Nr. I-1553 18 ir 40 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIV-588 (toliau – Įstatymas Nr. XIV-588) dėl šių motyvų:

1) Konstituciniai sveikatos apsaugos pagrindai yra įtvirtinti Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus. Žmogaus ir visuomenės sveikata yra viena svarbiausių visuomenės vertybių. Aiškindamas šią konstitucinę nuostatą, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog žmonių sveikatos apsauga yra konstituciškai svarbus tikslas, viešasis interesas, o rūpinimasis žmonių sveikata – tai valstybės funkcija (Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad valstybė turi pareigą saugoti asmenis nuo grėsmių sveikatai (sumažinti sveikatai keliamą pavojų, o tam tikrais atvejais, kai tai įmanoma, užkirsti jam kelią), pagerinti žmogaus, visuomenės gebėjimą įveikti kilusį pavojų sveikatai (Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d., 2013 m. gegužės 16 d. nutarimai). Taigi Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies nuostata, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata, yra išreikštas konstitucinis principas ir juo turi būti grindžiama visa su žmonių sveikata susijusi valstybės veikla (Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas). Visa tai leidžia pagrįstai teigti, kad rūpinimasis žmonių sveikata ir siekis ją apsaugoti patenka į bendros tautos gerovės sampratą.

2) Pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota. Valstybės socialinė orientacija atsispindi įvairiose Konstitucijos nuostatose, įtvirtinančiose žmogaus ekonomines, socialines ir kultūrines teises, taip pat pilietines ir politines teises, visuomenės ir valstybės santykius, socialinės paramos ir socialinės apsaugos pagrindus, Tautos ūkio organizavimo ir reguliavimo principus, valstybės institucijų organizavimo ir veiklos pagrindus ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad socialiai orientuota valstybė turi

konstitucinę priedermę ir privalo priimti tam tikrų įsipareigojimų vykdymo našta (Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d., 2012 m. vasario 6 d. nutarimai).

3) Konstitucijoje taip pat įtvirtintas atsakingo valdymo principas, kuris reiškia, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi vykdyti savo funkcijas, vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 27 d., 2015 m. lapkričio 19 d., 2016 m. liepos 8 d. nutarimai).

4) Dėl spartaus ir mažai ištirtos COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos), kuri Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro pripažinta ypač pavojinga užkrečiamąja liga (sveikatos apsaugos ministro 2002 m. birželio 13 d. įsakymas Nr. 278 „Dėl pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų, dėl kurių ligoniai, asmenys, įtariami, kad serga pavojingomis ar ypač pavojingomis užkrečiamosiomis ligomis, asmenys, turėję sąlytį, ar šių ligų sukėlėjų nešiotojai turi būti hospitalizuojami ir (ar) izoliuojami, tiriami ir (ar) gydomi privalomai, sąrašo patvirtinimo“), plitimo, valstybėje kilo reali grėsmė žmogaus ir visuomenės sveikatai. Tai lėmė valstybės lygio ekstremaliosios situacijos visoje šalyje (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“) ir karantino, kuris galiojo nuo 2020 m. kovo 15 d. iki 2020 m. birželio 17 d. ir nuo 2020 m. lapkričio 7 d. iki 2021 m. liepos 1 d., paskelbimą (Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“).

5) Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro duomenimis, Lietuvos epidemiologinė situacija yra viena blogiausių tarp Europos Sąjungos (toliau – ES) šalių. Remiantis šio centro 2021 m. spalio 11-24 d. duomenimis, pagal naujų atvejų 100 tūkst. gyventojų per 14 dienų rodiklį Lietuva yra tarp trijų blogiausių situaciją turinčių valstybių ES; pagal mirčių, tenkančių 1 mln. gyventojų, per 14 dienų rodiklį – tarp keturių blogiausių situaciją turinčių ES valstybių. Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras, vadovaudamasis 2020 m. spalio 13 d. Europos Tarybos rekomendacijoje (ES) 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją nustatytais kriterijais, konstatavo, kad Lietuva patenka į rizikingiausią zoną, kas rodo situacijos, susijusios su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) valdymu, Lietuvoje sudėtingumą.

6) Atsižvelgdami į nurodytas aplinkybes bei siekdami tinkamai įgyvendinti iš Konstitucijos kylančią atsakingo valdymo principą, valstybės instucijos ir pareigūnai, turi pareigą imtis veiksmingų užkrečiamųjų ligų profilaktikos priemonių, galinčių sustabdyti COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimą.

7) Priimto Įstatymo Nr. XIV-588 aiškinamajame rašte nurodyta, kad įstatymas parengtas siekiant sudaryti sąlygas užkirsti kelią užkrečiamųjų ligų plitimui ir užtikrinti visuomenės sveikatą bei saugumą. Jame taip pat pabrėžiama, kad testavimas ir ankstyva diagnostika yra labai svarbios pandemijos valdymo priemonės. Gyventojų tikslinis ir profilaktinis testavimas, darbuotojų profilaktinis testavimas gali padėti kuo anksčiau nustatyti asmenis, užsikrėtusius COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), juos izoliuoti, taip pat išaiškinti ir izoliuoti su sergančiuoju asmeniu sąlytį turėjusius asmenis, taip sumažinant viruso išplitimo galimybę.

8) Priimtu Įstatymu Nr. XIV-588 nustatyta, kad darbuotojų, dirbančių ar vykančių veiklą, nurodytą Vyriausybės nutarimu tvirtinamame Darbų ir veiklos sričių, kuriose leidžiama dirbti darbuotojams, pasitikrinusiems ir (ar) periodiškai besitikrinantiems, ar neserga užkrečiamąja liga, dėl kurios yra paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija ir (ar) karantinas, sąrašė, sveikatos patikrinimai dėl užkrečiamosios ligos, kai Vyriausybės nutarime dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos ir (ar) karantino nurodytos vakcinos yra prieinamos, finansuojami ne valstybės biudžeto, o darbuotojo arba, jei darbdavys taip nusprendžia, – darbdavio

lėšomis. Priimtas Įstatymas Nr. XIV-588 numato, kad privalomi sveikatos patikrinimai ir toliau bus finansuojami valstybės biudžeto lėšomis tiems darbuotojams, kurie negalės pasiskiepyti dėl medicininių kontraindikacijų bei kai jie bus vykdomi darbovietėje nustačius protrūkį. Taigi, nepaisant kelių išimčių, skirtingai nuo šiuo metu galiojančio reglamentavimo, kai minėtų darbuotojų sveikatos patikrinimai finansuojami valstybės biudžeto lėšomis, priimtu įstatymu patikrinimų finansavimo našta perkeliama patiems darbuotojams arba darbdaviams.

9) Pasaulinės sveikatos organizacijos 2021 m. birželio 25 d. rekomendacijose dėl nacionalinių COVID-19 tyrimo strategijų ir diagnostikos pajėgumų (angl. *Recommendations for national SARS-CoV-2 testing strategies and diagnostic capacities*) pabrėžiama, kad visi SARS-CoV-2 testavimai turėtų būti atliekami siekiant atsekti kontaktus ir užtikrinti viruso atsekamumą ir taip sustabdyti viruso plitimą. Be kita ko, akcentuojama, kad valstybių testavimo strategijos turi skatinti COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) ankstyvą diagnostiką, todėl svarbus visuomenės švietimas ir informavimas apie testavimą. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija 2020 m. gegužės 4 d. pranešime „Testavimas dėl COVID-19: kelias panaikinti izoliacijos apribojimus“ (angl. *Testing for COVID-19: A way to lift confinement restrictions*) pažymi, kad testavimas yra perspektyviausias būdas trumpuoju laikotarpiu suvaldyti epidemiją, nesiimant socialinio ir ekonominio gyvenimo apribojimų. Testavimo, kaip pandemijos valdymo priemonės, efektyvumas esant dideliame COVID-19 ligos paplitimui akcentuojamas ir Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro 2021 spalio 26 d. ataskaitoje „Greitojo COVID-19 antigeno aptikimo testų naudojimo galimybės ES/EEE – pirmasis atnaujinimas“ (angl. *Technical report. Options for the use of rapid antigen detection tests for COVID-19 in the EU /EEA – first update*). Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras 2021 m. rugsėjo 30 d. paskelbtame rizikos vertinime „Greitas rizikos įvertinimas: SARS-CoV-2 cirkuliacijos įvertinimas, susirūpinimą keliančios atmainos, nemedikamentinės intervencijos ir vakcinacija ES/EEE (16-asis atnaujinimas)“ (angl. *Rapid Risk Assessment: Assessing SARS-CoV-2 circulation, variants of concern, non-pharmaceutical interventions and vaccine rollout in the EU/EEA, 16th update*) tarp rekomendacijų ES valstybėms narėms pabrėžia būtinybę gerinti prieigą prie COVID-19 tyrimų ir skatinti žmones testuotis, taikyti testavimo strategijas, apimančias ir besimptomų atvejų nustatymą bei kontaktų atsekamumą. Testavimo būtinumą didelės rizikos zonose, uždaroje patalpose, testavimo dažnio skirstymą pagal testuojamųjų asmenų grupes patvirtina ir ES Tarybos rekomendacijos dėl bendros greitųjų antigenų testų naudojimo ir patvirtinimo sistemos ir COVID-19 tyrimų rezultatų tarpusavio pripažinimo Europos Sąjungoje 2021/C24/01. Europos Komisija 2020 m. lapkričio 18 d. rekomendacijoje (ES) 2020/1743 dėl greitųjų antigenų testų naudojimo SARS-CoV-2 infekcijai diagnozuoti taip pat pabrėžia, kad esant dideliame infekcijos paplitimui, būtina greitaisiais antigenų testais periodiškai tirti darbuotojus. Pastarosiose rekomendacijose pažymima, kad ES valstybės narės turi atsižvelgti į savo šalies epidemiologinę ir socialinę padėtį bei tikslinę tiriamų gyventojų grupę, nes būtent kiekviena ES valstybė narė yra atsakinga už COVID-19 tyrimų strategijų rengimą ir įgyvendinimą.

10) Taigi Įstatymo Nr. XIV-588 parengimo tikslas atitinka tarptautinių organizacijų rekomendacijas, tačiau Įstatyme Nr. XIV-588 įtvirtinta nurodyto siekio teisinio reguliavimo priemonė – darbuotojų privalomų sveikatos patikrinimų dėl užkrečiamosios ligos, dėl kurios yra paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija ir (ar) karantinas, apmokėjimas darbuotojo arba darbdavio sprendimu – darbdavio lėšomis, yra nesuderinama su jomis, nes gali reikšmingai pabloginti privalomojo sveikatos tikrinimo – testavimo dėl užkrečiamosios COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) – prieinamumą ir žmonių motyvaciją atlikti minėtus tyrimus. Tai atitinkamai gali reikšmingai sumažinti privalomai dėl užkrečiamosios ligos turinčių tikrintis

sveikatą darbuotojų skaičių ir lemti pavėluotą užkrečiamosios ligos diagnostiką ir nekontroliuojamą plitimą.

11) Įvertinus tai, kad valstybė turi pareigą saugoti asmenis nuo grėsmių, be kita ko, tai, kad socialiai orientuota valstybė turi konstitucinę priedermę ir privalo priimti tam tikrų įsipareigojimų vykdymo našą, taip pat atsižvelgus į atsakingo valdymo principą, tarptautinių organizacijų rekomendacijas bei esamą epidemiologinę situaciją Lietuvoje, darytina išvada, kad Įstatymu Nr. XIV-588 įtvirtintos vienos iš pandemijos valdymo priemonių – darbuotojų privalomo sveikatos tikrinimo dėl užkrečiamosios ligos, finansavimo naštos perkėlimas darbuotojui arba darbdavio sprendimu darbdaviui, nėra tinkama priemonė esamos epidemiologinės situacijos Lietuvoje kontekste. Ši priemonė gali reikšmingai apsunkinti COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) valdymą: mažinti privalomo sveikatos tikrinimo dėl užkrečiamosios ligos apimtį, dažnį bei neprisidėti prie vienos iš efektyviausių COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) valdymo priemonių – ankstyvos diagnostikos ir darbuotojų privalomo sveikatos tikrinimo plėtos.

2 straipsnis.

S i ū l a Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo Nr. I-1553 18 ir 40 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIV-588 laikyti nepriimtu.

3 straipsnis.

P a v e d u Respublikos Prezidento vyriausiajai patarėjai Irenai Segalovičienei, o jai negalint dalyvauti – Respublikos Prezidento patarėjui Povilui Mačiuliui pateikti šį dekretą Lietuvos Respublikos Seimui.

Respublikos Prezidentas

Gitanas Nausėda